

ПРИЈЕДЛОГ

На основу члана IV 4. а) и II 4. Устава Босне и Херцеговине, Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине, на сједници Представничког дома, одржаној _____ 2008. године, и на сједници Дома народа, одржаној _____ 2008. године, усвојила је

ОКВИРНИ ЗАКОН О СРЕДЊЕМ СТРУЧНОМ ОБРАЗОВАЊУ И ОБУЦИ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

ДИО ПРВИ – УВОДНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1. (Предмет Закона)

Овим законом утврђују се принципи организације средњег стручног образовања и обуке, институције, основна питања наставних планова и програма, стандарди оцјењивања и испити, питање аутономије школа, основа управљања и финансирања и друга питања значајна за рад и развој средњег стручног образовања и обуке у Босни и Херцеговини.

Члан 2. (Дефиниције)

Дефиниције у овом закону имају сљедеће значење:

(1) Средње стручно образовање и обука интегрални су дио образовног система у Босни и Херцеговини који обезбјеђује стицање вјештина и знања из одређених занимања и основ континуисане обуке с циљем активног укључивања у процес рада или наставка даљег образовања, а подразумијева различите врсте и облике васпитања и образовања, оспособљавања и усавршавања кроз почетно континуисано, редовно или ванредно образовање и обављање праксе, а обухвата и стручну обуку дјецe и одраслих.

(2) Институција средњег стручног образовања и обуке је средња школа организована као средња техничка и стручна школа, умјетничка школа, школе посебне намјене (војна, полицијска, вјерска) и друге врсте школа које испуњавају услове за обављање дјелатности образовања у складу са овим и другим одговарајућим законима и подзаконским актима у Босни и Херцеговини којим се детаљније уређује дјелатност средњег образовања (**у даљем тексту: школе**).

(3) Класификација занимања за средње стручно образовање и обуку је акт којим се утврђују породице занимања, трајање школовања, степен и облик образовања и врста школе. Класификација се према потреби структурише и ревидира у складу са кретањем тржишта рада и усаглашава са европском праксом и европским квалификацијским за цјеложивотно учење. Агенција за предшколско, основно и средње образовање (у даљем тексту: Агенција за

образовање) иницира и предлаже надлежним образовним и другим властима структуисање и ревидирање класификације занимања.

(4) Надлежне образовне власти у смислу овог закона су институције утврђене чланом 1. став 3. Оквирног закона о основном и средњем образовању у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број 18/03), (у даљем тексту: надлежне образовне власти).

Члан 3.

(Циљеви средњег стручног образовања и обуке)

Поред општих циљева образовања дефинисаних Оквирним законом о основном и средњем образовању у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број 18/03), у оквиру средњег стручног образовања и обуке се:

- а) обезбјеђује под једнаким условима ученику право на средње стручно образовање и обуку у складу са његовим интересовањем и способностима;
- б) пружа ученику подршка у избору одговарајућег занимања и интегрисање у друштвени живот;
- ц) развија свијест ученика о потреби за даљим образовањем и обуком;
- д) обезбјеђују услови за развој и промоцију традиционалних заната;
- е) усклађује потреба са захтјевима и кретањима тржишта рада;
- ф) доводи стручно образовање и обука на ниво образовања као у земљама чланицама Европске уније.

ДИО ДРУГИ – ОРГАНИЗАЦИЈА СРЕДЊЕГ СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА И ОБУКЕ

ГЛАВА I – ПРИНЦИПИ ОСНИВАЊА И ОРГАНИЗАЦИЈЕ

Члан 4.

(Оснивање, регистрација институција средњег стручног образовања и обуке)

(1) Надлежне образовне власти, у складу са овим законом и другим одговарајућим законима и подзаконским актима, регулишу питање организовања, регистрације и оснивања школа наведених у члану 2. став (2) овог закона.

(2) Законски и подзаконски акти из става (1) овог члана обавезно укључују питања обезбјеђивања услова за обављање практичне обуке и рада који се може одвијати у школским радионицама за практичну обуку и у радним просторијама других правних лица на основу уговора или споразума о сарадњи. Подзаконски акти посебно садрже услове који се односе на обављање практичне обуке за изучавање традиционалних заната.

(3) Законски и подзаконски акти посебно укључују и услове за стручно образовање и обуку одраслих који се односе на наставак професионалног образовања, доквалификацију, преквалификацију и друге активности које обезбјеђују континуисано цјеложивотно учење, а укључују правила о успостављању службеног регистра издатих диплома и сертификата.

Члан 5.

(Усаглашавање потреба са тржиштем рада)

(1) Надлежне образовне власти ће обезбиједити да се потребе и захтјеви тржишта рада усаглашавају са потребом оснивања и организације институција за стручно образовање.

(2) Да би се обезбиједиле везе између средњег стручног образовања и обуке и тржишта рада, на нивоу ентитета, кантона и Брчко Дистрикта БиХ, оснивају се трипартитна савјетодавна вијећа која имају савјетодавну улогу а у чији састав се укључују представници послодаваца, синдиката и надлежних образовних власти.

(3) Министарство цивилних послова координише заједничке састанке представника трипартитних вијећа који се састају редовно, а најмање једном годишње.

ГЛАВА II – ДУЖИНА ШКОЛОВАЊА, ИЗБОР И ПРЕЛАЗАК УЧЕНИКА

Члан 6.

(Дужина школовања)

(1) Средње техничке, умјетничке и школе посебне намјене (војна, полицијска, вјерска) и друге школе које испуњавају услове одређене класификацијом занимања, у правилу, спроводе четворогодишњи наставни план и програм за стицање стручног звања које омогућава наставак образовања у високошколским установама.

(2) Стручне занатске школе имају, у правилу, трогодишњи наставни план и програм за стицање одговарајућег занимања.

(3) У складу са захтјевима тржишта рада, надлежне образовне власти, за обављање мање сложених и једноставних послова, могу утврдити образовање и обуку краће од три године, као и врсту стечене квалификације према сродном занимању.

Члан 7.

(Избор школе и прелазак ученика)

(1) Родитељ и дијете имају право избора школе и занимања под условом да дијете испуни критеријуме прописане од надлежних образовних власти.

(2) Надлежне образовне власти за сваку школску годину праве план уписа у прве разреде школа узимајући у обзир потребе тржишта рада.

(3) Ученици могу наставити своје школовање у било којем мјесту у Босни и Херцеговини.

(4) Услове за прелазак из школе у школу различитог занимања или нивоа образовања утврђује одлуком надлежни министар.

ГЛАВА III – НАСТАВНИ ПЛАНОВИ И ПРОГРАМИ

Члан 8.

(Развој и садржај наставних планова и програма)

(1) Наставни планови и програми за средње стручно образовање и обуку састоје се од заједничког језгра састављеног у складу са Оквирним законом о основном и средњем образовању у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број 18/03), планова и програма за стручне предмете и дјела наставног плана и програма који се осмишљава у школама.

(2) Наставни план и програм за средње стручно образовање и обуку доноси надлежни министар.

(3) Наставни план и програм развија се колико год је то могуће, примјеном модуларне методологије.

(4) Наставним планом и програмом посебно се утврђују сврха, циљеви и задаће програма, наставни предмети и садржаји, трајање и основни облици извођења програма, годишњи и седмични број сати наставе, практичне обуке, број сати за сваки предмет, дидактички и други услови за извођење наставног плана и програма.

(5) Дио наставних предмета и садржаја, утврђених наставним планом и програмом, може се, осим на језицима конститутивних народа у БиХ, изводити и на неком од свјетских језика, уз одобрење надлежног министарства.

(6) Образовање дјетета припадника националне мањине остварује се према одредбама Закона о заштити права националних мањина у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број 12/03) на језику и писму националних мањина, у складу са одредбама овог и других закона који уређују систем образовања у Босни и Херцеговини.

(7) Образовање дјеце са посебним потребама се остварује према прилагођеним програмима средње стручне школе, које доносе надлежне образовне власти.

Члан 9.

(Примјена, праћење и побољшавање наставног плана и програма)

(1) Агенција за образовање надлежна је за праћење, евалуацију и побољшања заједничког језгра наставних планова и програма за средње стручно образовање и обуку и предлагање модуларних наставних планова и програма за стручне предмете.

(2) Дио наставног плана и програма који се израђује у школама не садржи више од 30% свеукупног наставног плана и програма.

(3) Стручни активи за различите предмете који се формирају у школама и савјетодавно вијеће дају приједлоге за израду дијела наставног плана и програма који осмишљава наставничко вијеће и одобрава школски одбор, уз сагласност надлежних образовних власти.

(4) Приликом осмишљавања наставног плана и програма узимају се у обзир потребе локалног тржишта рада.

ГЛАВА IV – ОЦЈЕНЕ И ИСПИТИ

Члан 10.

(Стандарди за оцјењивање)

(1) Стандард и квалитет образовања и обуке у оквиру средњег стручног образовања и обуке, укључујући образовање и обуку одраслих прати Агенција за образовање.

(2) Агенција за образовање нарочито се бави успостављањем стандарда за резултате учења ученика и оцјењивање степена њиховог успјеха, укључујући и завршни/матурски испит, организује екстерно оцјењивање школа, спроводи истраживања у области оцјењивања с циљем да процијени развој и представи резултате истраживања, савјетује надлежне образовне власти у погледу прописаних стандарда и њихове примјене, пружа помоћ у погледу признавања домаћих диплома и сертификата у страним земљама, покреће и прати процес структурисања и класификације занимања, те друге активности које се тичу примјене стандарда.

Члан 11.

(Завршни испит/матура)

(1) Успјех ученика се континуисано оцјењује.

(2) Средње стручно образовање и обука завршава се полагањем завршног испита/матуре.

(3) Правила и процедуре оцјењивања и испитивања одређују надлежне образовне власти у складу са стандардима достигнућа ученика и оцјењивања степена њиховог успјеха које утврђује Агенција за образовање.

ДИО ТРЕЋИ – АУТОНОМИЈА, УПРАВЉАЊЕ И ФИНАНСИРАЊЕ ШКОЛА

ГЛАВА I – АУТОНОМИЈА

Члан 12. (Аутономија школе)

У складу са Оквирним законом о основном и средњем образовању у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број 18/03) и овим законом, школе уживају аутономију, што посебно подразумеива слободу школе да осмишљава и реализује образовне садржаје према захтјевима локалног тржишта рада.

Члан 13. (Удруживање школе)

(1) Аутономија школе огледа се и у праву школа да се ради остваривања заједничког интереса, развоја међусобне сарадње и нових облика образовног рада удружују у једну или више заједница средњих школа (у даљем тексту: заједница), с тим да свака школа задржава својство правног лица.

(2) Ове заједнице формирају се искључиво с циљем успостављања професионалне сарадње, размјене искустава у погледу договора о наставним плановима и програмима, наставним методама и осталим активностима које су у вези са унапређењем наставног процеса.

(3) Школе које формирају заједницу своја међусобна права регулишу уговором. Заједница може имати својство правног лица уз услов да школе усвоје статут заједнице, којим се регулишу начин рада, сједиште, права, обавезе и сва друга питања која се односе на функционисање заједнице као правног лица.

Члан 14. (Регистрација заједнице)

Заједнице се региструју у складу са овим законом код Министарства цивилних послова БиХ, које у року од 60 дана од дана ступања на снагу овог закона доноси Правилник о правилима и начину регистрације заједница средњих школа у Босни и Херцеговини.

ГЛАВА II – УПРАВЉАЊЕ

Члан 15. (Органи управљања)

(1) Школом управља школски одбор и директор школе који је изабран и дјелује у складу са чл. 50. до 52. Оквирног закона о основном и средњем образовању у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број 18/03).

(2) Осим наведених органа, школа оснива савјет родитеља и савјет ученика и друге стручне органе у складу са чл. 53, 54. и 55. Оквирног закона о основном и средњем образовању у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број 18/03).

Члан 16. (Школски одбор)

(1) Школски одбор надлежан је за креирање и имплементацију политике школе, опште управљање радом школе и ефикасно коришћење материјалних и људских ресурса. Школски одбор усваја статут/правила школе као и друге прописе који регулишу права и обавезе особља и ученика.

(2) Чланови школског одбора бирају се у складу са законом прописаним процедурама између запослених у школи, оснивача школе, родитеља, представника локалне заједнице и тржишта рада.

(3) Састав школског одбора мора одражавати националну структуру ученика и родитеља, школског особља и локалне заједнице.

(4) Обављање дужности члана школског одбора је добровољно и бесплатно.

Члан 17. (Директор школе)

(1) Директора јавне школе именује школски одбор у складу са статутом/правилима школе и одговарајућим законима које доносе надлежне образовне власти који укључују и регулисање мандата директора.

(2) Директор је одговоран за руковођење школом и за вођење педагошких активности и активности обуке у школи.

Члан 18. (Савјетодавно вијеће)

(1) Савјетодавно вијеће формира свака школа. Савјетодавно вијеће изабрано је од представника локалног тржишта рада које је у вези са образовањем одређених профила занимања.

(2) Савјетодавно вијеће помаже школи у планирању садржаја њених програма, савјетује школу о свим питањима која се тичу обуке и помаже јачању веза између школе и локалног тржишта рада. Састав савјетодавног вијећа и процедуре именовања његових чланова регулишу се статутом школе.

(3) Обављање дужности члана савјетодавног вијећа је добровољно и бесплатно.

ГЛАВА III– ФИНАНСИРАЊЕ И РАЗВОЈ

Члан 19.

(Обавезе оснивача и извори финансирања)

(1) Оснивач школе је обавезан да обезбиједи особље, простор и опрему који омогућавају функционисање школе у складу са циљевима овог закона.

(2) Средства за рад школа се могу обезбјеђивати из буџета локалних заједница и других извора.

Члан 20.

(Право на обављање комерцијалних активности)

(1) Школе могу обављати комерцијалне активности, нарочито у контексту стручне обуке. Комерцијалне активности одобрава школски одбор на основу благовременог плана наставничког вијећа.

(2) Школа располаже приходом оствареним од комерцијалних активности и користи га за потребе школе у складу са законским прописима из области финансија и одговарајућим школским прописима.

Члан 21.

(Организовање обуке одраслих)

(1) Школе могу организовати обуку одраслих у оквиру својих регистрованих активности које су верификоване од надлежних образовних власти.

(2) Полазницима обуке за одрасле наплаћује се накнада за обуку у складу са школским прописима за које сагласност дају надлежне образовне власти.

(3) Школе могу примати финансијску и другу помоћ за унапређење рада, побољшање услова школовања и све друге потребе школе. Ова помоћ не смије ни на који начин бити условљена.

Члан 22.

(Развој нових организационих облика)

Уз одобрење надлежних образовних власти, школе могу развијати нове организационе облике и примјењивати нове приступе у садржају и методу стручног образовања с циљем увођења корисних промјена у систем средњег стручног образовања и обуке.

ДИО ЧЕТВРТИ – ПРАЋЕЊЕ И НАДЗОР НАД ПРИМЈЕНОМ ОВОГ ЗАКОНА

Члан 23. (Надзор)

(1) Надзор над примјеном овог закона врши Министарство цивилних послова БиХ.

(2) Надлежне образовне власти, у оквиру своје надлежности, одговорне су за спровођење као и за праћење и надзор над примјеном овог закона.

ДИО ПЕТИ – ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 24. (Обавеза усклађивања закона)

Сви закони у ентитетима, кантонима и Брчко Дистрикту БиХ, као и други одговарајући прописи који уређују организацију средњег стручног образовања и оспособљавања, биће усаглашени са одредбама овог закона, најкасније у року од шест мјесеци након његовог ступања на снагу.

Члан 25. (Ступање на снагу)

Овај закон ступа на снагу осамог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику БиХ“.

ПСБиХ, број ____ /08
_____ 2008. године
Сарајево

Предсједавајући
Представничког дома
Парламентарне скупштине БиХ

Предсједавајући
Дома народа
Парламентарне скупштине БиХ

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I – УСТАВНОПРАВНИ И ЗАКОНСКИ ОСНОВ

Уставни основ за доношење овог закона садржан је у:

- члану IV 4. а) Устава Босне и Херцеговине:

“Парламентарна скупштина надлежна је за: а) Доношење закона који су потребни за спровођење одлука Предсједништва или за вршење функција Скупштине по овом уставу.”

- члану II 4, Устава Босне и Херцеговине:

“Уживање права и слобода, предвиђених у овом члану или међународним споразумима наведеним у Анексу I овог устава, осигурано је свим лицима у Босни и Херцеговини без дискриминације по било којем основу као што је пол, раса, боја језик, вјера, политичко и друго мишљење, национално или социјално поријекло, повезаност са националном мањином, имовина, рођење или други статус.”

Овај закон усаглашен је са Оквирним законом о основном и средњем образовању у БиХ („Службени гласник БиХ“, број 18/03), који је ступио на снагу 01. јула 2003. године. Овим законом утврђује се основни оквир организације средњег стручног образовања и обуке и стварају законски услови да на нивоу ентитета, односно кантона, питање организације и реформе средњег стручног образовања и обуке почне примјеном истих принципа и јединствених стандарда које поставља овај оквирни закон.

Европски оквир и међународни споразуми

Међународни стандарди који се односе на образовање утврђени су у веома великом броју међународних конвенција које је ратификовала Босна и Херцеговина.

Европска конвенција о заштити основних људских права и слобода гарантује заштиту уживања свих права без дискриминације по било којем основу ... (“Уживање права и слобода признатих у овој конвенцији мора се обезбиједити без дискриминације по било којем основу ... (члан 14. Европске конвенције).

Протокол 1. члан 2. уз Конвенцију обезбјеђује да:

“Никоме неће бити ускраћено право на образовање. У управљању својим функцијама повезаним са васпитањем и подучавањем државе ће поштовати право родитеља да обезбиједи васпитање и подучавање у складу са својим вјерским и филозофским увјерењима.”

Заједница европских земаља већ је одавно препознала важност образовања, тако да је у **Лисабону (март 2000. год.)** покренула десетогодишњу стратегију с циљем да ЕУ постане најдинамичнија и најконкурентнија економија у свијету, заснована на знању.

Босна и Херцеговина ратификовала је 11. априла 1997. године Лисабонску конвенцију о признавању квалификација из области високог образовања у региону Европе

Двије године касније ЕУ је усвојила и **Копенхашку декларацију** о појачаној европској сарадњи у стручном образовању и обуци која је поставила стратешки циљ за **развој квалитетног стручног образовања и обуке који се заснива на друштвеној укључености, кохезији, мобилности, могућности запошљавања и конкурентности с циљем појачања европске димензије** у стручном образовању и обуци и побољшања сарадње међу европским чланицама у чију породицу настоји да се интегрише и Босна и Херцеговина.

У октобру 2003. године министри образовања Југоисточне Европе потписали су и **Скопску декларацију** о цјеложивотном учењу, образовању и усавршавању одраслих.

Босна и Херцеговина је такође прихватила **Болоњску декларацију** о Европској зони високог образовања.

Ако жели да буде дио Европе, Босна и Херцеговина мора постепено усклађивати свој развој са стратешким циљевима ЕУ и у области средњег стручног образовања, што се великим дијелом имплементира у оквиру овог закона.

II – РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Надлежне власти у Босни и Херцеговини, као што је наведено, преузеле су обавезу да ће обезбиједити модерно и демократско управљање у уској сарадњи са запосленим у школама, родитељима и ученицима, као и другим носиоцима активности, а посебно да ће настојати увести нови и реформисани оквир на основу којег ће се ефикасније и брже реализовати започета реформа образовног система у Босни и Херцеговини и обезбиједити да образовање одговара потребама тржишта рада.

Усвајање овог закона дефинисано је као приоритет у Програму реализације приоритета из Европског партнерства са БиХ (тачка 13 г), са роком реализације до краја јуна 2006. године.

Први текст приједлога овог закона је био у парламентарној процедури у времену јули-септембар 2007. године, да би на 15. сједници Заступничког дома Парламентарне скупштине БиХ, одржаној 26.09.2007. године био одбијен.

Цијенећи да је неусвајање закона у великој мјери резултат неспоразуме, проистекао и из чињенице да су неке одредбе биле непрецизне, министар Министарства цивилних послова је истог дана када је закон пао, упутио иницијативу ентитетским ресорним министарствима за даљи рад на овом закону, путем ангажовања експерата из ентитетских и Министарства цивилних послова. Ова иницијатива је одмах прихваћена. Експертни тим, формиран на речени начин, је једногласно закључио да је потребно извршити интервенције на првом тексту приједлога закона у члановима 2,8,9 и 19 у смислу прецизирања одредби којима ће се избјећи свака могућност различитих

тумачења. Са Експертним томом су радили представници ОЦР-а и Европске комисије, који су се сложили са новим формулацијама.

ТРЕНУТНО СТАЊЕ У ОБЛАСТИ СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА И ОБУКЕ

Подаци показују да више од 70% средњошколаца у БиХ похађа средње стручне школе. На жалост, и данас из већине ових школа излази кадар који не задовољава потребе тржишта рада. То је један од разлога што босанскохерцеговачко стручно образовање треба корјенити и континуисану промјену.

Институционални ниво

Одговорност за стручно образовање (као и за остале сегменте образовања) је на нивоу ентитета у РС, односно кантона у ФБиХ и Брчко Дистрикта БиХ. У ФБиХ, Федерално министарство образовања и науке има ограничену координишејућу улогу и сваки кантон има министарство образовања, а Брчко Дистрикт БиХ има одјељење за образовање. На државном нивоу нема централне институције/тијела која би координишела у вези са питањем образовања, осим што је Министарству цивилних послова БиХ додијелена улога у координишењу међународне помоћи намијењене образовном сектору. Укратко, у БиХ ради 13 министарстава образовања.

Агенција за стандарде и оцјењивање у образовању за Федерацију Босне и Херцеговине и Републику Српску, чије је успостављање омогућено кредитом Свјетске банке, установљена је на међуентитетском нивоу. Њен задатак је, уз остало, да на основу својих испитивања и различитих активности, јавности да релевантне показатеље о ученичким достигнућима и о образовању у цјелини. Све досадашње активности Агенције биле су усмјерене на неке нивое основног образовања, а сличне активности у вези са стручним образовањем биле су имплементирани само у оквиру програма помоћи које је финансирала Европска комисија.

Уопштено говорећи, будућност постојеће агенције, њена улога, одговорности и начин финансирања треба да буду редефинисани или сасвим другачије осмишљени и установљени.

Системски образовни ниво и досадашње реформске активности

Стручно образовање је условљено и пати због недостатка заједничког образовног приступа на нивоу цијеле државе. Недовољна је транспарентност информација и количина објављених података. Ово аутоматски резултира одсуством било каквих обједињених података на државном нивоу, а они су потребни ради планирања и реализовања слједећих активности:

- припрема политике и стратегије за стручно образовање и обуку;
- одговарајући модел финансирања за стручно образовање и обуку;
- рационализација мреже школа (што ће директно утицати на бољу опремљеност школа).

Стручно образовање и обуку карактеришу крута структура и уски образовни профили, углавном застарјели наставни садржаји, неадекватна или недовољна опрема те непостојање концепта образовања одраслих. Веома је слаба и повезаност са тржиштем рада. Није обезбијеђена ни редовна сарадња са

заводима за запошљавање који такође морају мијењати своју улогу и активним приступом обезбиједити довољно информација о потребама и промјени трендова на тржишту рада.

Ради тачније информисаности треба рећи да се много напора у послеријатном периоду усмјерило на превазилажење и рјешавање проблема у области стручног образовања и обуке. Водећу улогу у овоме имала је међународна заједница која је координишела и обезбјеђивала велики дио средстава.

Још 1998. године Европска комисија покренула је и подржала реформу средњих стручних школа у БиХ. Почело је са **Phare ВЕТ програмом**, када је укључено 12 пилот школа са шест занимања, потом су слиједили наставак Phare ВЕТ програма и ЕУ ВЕТ програми који се финансирају из ЦАРДС пројекта. ЕУ ВЕТ програм ИИ почео је 2004. године и трајаће до краја 2006. године. Босна и Херцеговина је у преговорима са ЕУ за наставак ЕУ ВЕТ програма и након 2006. године. Тако ће се стећи основни предуслови да се реформа средњег стручног образовања доведе до краја.

До сада је модернизован одређен број занимања, а наставни планови и програми урађени су по новој модуларној методологији. Тренутно се ради на модернизацији још 18 занимања.

Велики број наставника из пилот школа које су биле укључене у програме подучавани су савременим наставним методама и добар дио њих је обучен за менторске активности. То значи да су они сада оспособљени за обучавање својих колега те се мрежа тако брже шири и повећава.

Све пилот школе добиле су одговарајућу опрему потребну за примјену нових наставних планова и програма.

Извршено је истраживање тржишта рада на 25 локација у цијелој БиХ. Активности су заједнички обавили представници стручних школа и завода за запошљавање. Направљен је извјештај о (измијењеним) потребама тржишта рада. Такође је направљен Приручник за истраживање тржишта рада, који одређени заводи за запошљавање већ користе у својим редовним активностима.

У неким школама успјешно су обављене и обуке одраслих чији је програм намјенски припремљен.

Оквирни закон за стручно образовање и обуку у БиХ пажљиво је припреман, водећи рачуна да ће постојање Оквирног закона на државном нивоу подржавати модернизацију стручног образовања и обуке, узајамно признавање квалификација, мобилност младих људи и пружати подршку привредном развоју земље у цјелини. Овај закон ће такође олакшати текућу модернизацију стручног образовања и обуке и омогућити свеобухватну реформу овог сектора, помоћи у превазилажењу институционалне расцјепканости, а у исто вријеме дозволити и локално/регионално прилагођавање.

Сарадња са тржиштем рада

Посебан закон о средњем стручном образовању потребан је због тога што се структура, садржај и процедуре рада у средњем стручном образовању и обуци битно разликују од оних у општим средњим школама/гимназијама. Даље, средње стручно образовање и обука у великој мјери зависи од сарадње са тржиштем рада, док то није случај са средњим општим образовањем. ССО је интегрални дио образовног система, али има специфичне циљеве који се

према искуствима свих земаља чланица ЕУ не могу остварити у општим средњим школама/гимназијама.

Закон за стручно образовање и обуку у БиХ је оквирни и, по дефиницији, мора бити кратак, регулисати само суштинска питања, а детаље ће регулисати закони на нивоу ентитета, кантона и Брчко Дистрикта БиХ.

Постојање посебног закона о стручном образовању и обуци произлази из одредбе члана 59. став 5. Оквирног закона о основном и средњем образовању у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број 18/03).

ОДАБРАНА ПОЛИТИКА

Заједнички циљеви стручног образовања и обуке усаглашени су са општим циљевима који су дефинисани Оквирним законом о основном и средњем образовању у Босни и Херцеговини, с тим да се овим законом унапређују циљеви у погледу специфичнијег приступа средњем стручном образовању и обуци, а који се односе на уважавање захтјева тржишта рада, промовисање традиционалних заната, јачање свијести о потреби практичног оспособљавања и обуке и довођења средњег стручног образовања и обуке на европски ниво образовања како би се обезбиједио развој квалитетног стручног образовања и обуке који се заснива на друштвеној укључености, кохезији, мобилности, могућности запошљавања и конкурентности с циљем побољшања сарадње између европских чланица у чију породицу настоји да се интегрише и Босна и Херцеговина.

Оквирни наставни план и програм на нивоу Босне и Херцеговине

Посебан значај имају оквирни план и програм на нивоу Босне и Херцеговине који успостављају оквирни стандард образовања, а када је у питању средње стручно образовање, олакшавају процес хармонизације средњег образовања унутар Босне и Херцеговине, а посебно усклађивање стандарда средњег образовања са европским оквиром образовања, успостављајући систем који ће дати нови стандард, квалитет и исход знања.

Наставни планови и програми укључују заједничко језгро општих предмета у основној и средњој школи, с циљем да се обезбиједи једнаки стандарди за ученика. Међутим, осим општих предмета, у средњим стручним школама се изучавају и стручни предмети, за чије извиђење и исходе учења треба обезбједити хармоничан стандард, како би наше дипломе средњих стручних школа биле признате у ЕУ и омогућиле мобилност радне снаге. Наставни планови и програми такође морају бити флексибилни и прилагодљиви, прије свега потребама тржишта рада, али треба да омогуће и мобилност, конкурентност и олакшају запошљавање.

У оквиру питања наставних планова и програма потребно је размотрити и друга питања као што је питање образовања националних мањина те размотрити могућности коришћења страног језика.

Израда планова и програма и одговарајућих препорука с тим у вези треба да буде задатак Агенције за предшколско, основно и средње образовање, која ће на том послу окупљати све инволвиране друштвене субјекте.

Трајање школовања, у правилу, одређује се према врсти школе, степену образовања и врсти професије. Овим законом флексибилније се одређује вријеме трајања образовања и обуке и омогућава да се за мање сложене, једноставне послове утврди краће вријеме образовања и обуке.

Одлучивање о трајању школовања је у надлежности образовних власти уз услов да се о трајању образовања и обуке одлучује према врсти и сложености посла, потреби тржишта рада, али и породици занимања у које спада такво занимање са краћим програмом образовања и обуке.

Слобода кретања једно је од најважнијих начела утврђених у оквиру Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода које је инкорпорирано у оквиру овог закона.

Право родитеља и ученика је да изабере одговарајућу школу и мјесто школовања. Слобода кретања није ограничена и ученици могу да прелазе из једне школе у другу ако је истог занимања.

Услове за прелазак из школе у школу регулише надлежни министар. Приликом уписа у школу ученици су обавезни да испуне критеријум који је једнак за све.

Критеријуми за упис испуњавају се кроз транспарентан процес тестирања који се обавља према плану уписа који се дефинише почетком сваке школске године и уважава потребе тржишта рада.

Достизање квалитета и стандарда образовања у оквиру средњег стручног образовање и обуке прати се путем континуисаног оцјењивања ученика. С циљем примјене и постављања стандарда оцјењивања и испитивања одређују се процедуре за оцјењивање и испитивање степена стеченог знања ученика.

Посебну улогу и значај има агенција за образовање која се реформише и формира у оквиру новог **Закона о оснивању Агенције за образовање**, а којој се повјерава веома важна улога с циљем да се обезбиједи нови квалитет и приступ у организацији овог вида образовања и обједине двије агенције које су предвиђене Оквирним законом о основном и средњем образовању у Босни и Херцеговини (Агенција за наставни план и програм и Агенција за стандарде и оцјењивање у образовању за Федерацију Босне и Херцеговине и Републику Српску).

Аутономија школа огледа се у слободи осмишљавања једног дијела наставног плана и програма и усклађивању са захтјевима тржишта рада.

Аутономија школе огледа се и у начину управљања и сарадњи школе са локалном заједницом и праву школа да се удружују у заједницу школа и на тај начин унапређују образовање.

Управљање школом регулисано је у складу са Оквирним законом о основном и средњем образовању. Поред школских одбора школом управља директор школе, а у оквиру школе формирају се и савјет ученика и савјет родитеља.

Увођењем обавезе формирања нових тијела приступ организације, рада и управљања у школама модернизује се и реформише, а посебно се омогућава *повећан утицај родитеља и ученика на рад школе те представника локалне заједнице и представника тржишта рада.*

Школе такође формирају и **савјетодавно вијеће**, које помаже школи у планирању садржаја њених програма, савјетује школу о свим питањима која се тичу обуке и помаже јачању веза између школе и локалног тржишта рада. Састав савјетодавног вијећа и процедуре именовања његових чланова ближе регулише статут школе.

Да би се обезбиједиле везе између средњег стручног образовања и оспособљавања и тржишта рада, на нивоу ентитета, кантона и Брчко Дистрикта БиХ, оснивају се **трипартитна савјетодавна вијећа** која имају савјетодавну улогу, а у чији састав се укључују представници послодаваца, синдиката и надлежних образовних власти. Министарство цивилних послова БиХ ће усклађивати заједничке састанке представника трипартитних вијећа који се састају редовно, а најмање једном годишње.

Одговорност оснивача школе у смислу обезбјеђивања особља и материјалне основе за функционисање школе је основни задатак како би стручне школе обезбиједиле висококвалитетно образовање.

Комерцијалне активности школа усклађује се са основним задатком школе. Школе би морале имати право да зарађени новац употребе за потребе школе. Школа, с једне стране, има слободу да користи особље и опрему у ове сврхе а, с друге стране, мора наплаћивати ове услуге.

Јавно финансирање је још увијек основни финансијски извор за средње стручно образовање и обуку. Међутим, остали облици финансирања постају све значајнији. Средства из буџета покривају трошкове плата и доприноса на плате за особље и само дјелимично покривају материјалне трошкове.

Креативна и одговорна школска управа покушава искористити и друге финансијске изворе у смислу покривања остатка материјалних трошкова. Додатни извори финансирања остварују се путем комерцијалних активности и добровољних прилога родитеља. Ти извори дјелимично покривају текуће трошкове и капиталне инвестиције (опрему, компјутере, итд) који су неопходни за одржавање корака са модернизацијом пољопривреде, индустрије и услужног сектора. Иако је јасно да је обавеза оснивача школе да обезбиједи нормално функционисање стручне школе, сама школа би требало да има законско право да остварује додатна средства за остваривање својих циљева.

III – УСКЛАЂЕНОСТ ЗАКОНА СА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЕУ

Оживотворење недискриминације у друштвеном, економском, културном животу и стварање прописа усклађених са нормама и праксом европских држава, чланица ЕУ, ради усклађивања наше законске праксе са стандардима земаља ЕУ, један је од основних циљева који се испуњавају доношењем овог закона.

У складу са наведеним, Оквирни закон о средњем стручном образовању и обуци у БиХ укључује европске принципе утврђене у већ поменутих европским конвенцијама и протоколима и омогућава да се даље реформише и развија средње стручно образовање и обука у Босни и Херцеговини као европски интегрални дио образовног система.

Овај закон усклађен је са европским стандардима с обзиром да укључује стандарде утврђене у оквиру:

- члана 149. и 150. Уговора о оснивању Европске заједнице;
- члана 14. Европске конвенције о људским правима и слободама;
- члана 2. Протокола 1. уз Европску конвенцију о људским правима и основним слободама;
- члана 2. Протокола 4.
- члана 5. Протокола број 7.
- Лисабонске декларације
- Копенхашке декларације
- Скопске декларације
- Болоњског процеса
- Оквирне конвенције о заштити права националних мањина.

IV – ПРОВЈЕРА СПРОВОЂЕЊА

Механизми за спровођење односе се на начин обезбјеђења поштовања овог прописа, што се може дефинисати у оквиру неколико мјера и активности усмјерених на поштовање овог закона и потребу обезбјеђења пуних капацитета од надлежних институција и стручних лица која су задужена за имплементацију овог закона, а односе се на:

- обавезу усклађивања закона и подзаконских аката;
- успостављање институционалног механизма на нивоу БиХ (Агенција за образовање);
- планирање и спровођење мјера за ефикасан надзор закона;
- креирање заједничког наставног језгра;
- усаглашавање потреба са захтјевима тржишта рада;
- успостављање јединственог регистра диплома;
- унапређење управљања у школама;
- унапређење система финансирања и самофинансирања;
- увођење експерименталне наставе.

Усклађивање закона

На који начин ће ентитетски, кантонални и закони Брчко Дистрикта БиХ као и други релевантни прописи бити усклађени са Оквирним законом о стручном образовању и обуци зависи од одлуке одговарајућег законодавног органа.

Усклађивање се може извршити или преузимањем одредаба које регулишу овај закон у свој закон о (основном и) средњем образовању, или усвајањем посебног закона о средњем стручном образовању и обуци.

Надлежне образовне власти преузимају **обавезу да измијене и донесу нове законе** којима ће регулисати питање оснивања и регистрације институција средњег стручног образовања и обуке у складу са роком који је утврђен овим законом.

Посебну важност у припреми ових закона и пратећих подзаконских аката надлежне образовне власти морају дати питањима практичног рада и обуке и питању изучавања традиционалних заната и обуци одраслих.

Формирање Агенције за образовање

С обзиром да је Закон о агенцији за предшколско, основно и средње образовање усвојен, то је пуни назив агенције унесен у овај текст закона.

Како би средње стручно образовање и обука достигли потребне стандарде и висок квалитет, посебну улогу и значај ће имати Агенција за образовање, која ће дати веома важан допринос да се примјена овог Закона побољша, односно да се обезбиједи нови квалитет и приступ у организацији образовања.

Надзор над спровођењем овог закона

Надзор над спровођењем овог закона је веома важан сегмент који треба да резултира успостављањем ефикасног модела праћења спровођења овог закона од Министарства цивилних послова БиХ и већ дефинисаним начином сарадње са надлежним образовним властима на нижим нивоима, с обзиром да у његовом спровођењу већина обавеза предстоји локалним нивоима власти.

Заједничко наставно језгро

Наставни планови и програми морају укључивати заједничко наставно језгро за опште предмете, а Агенција ће предлагати надлежним образовним властима модуларне цуррикулуме за стручне предмете, ради обезбјеђивања једнаких стандарда за ученике, те високе флексибилности и прилагодљивости наставних планова и програма потребама тржишта рада.

Наставни планови и програми састоје се из три дијела. Минимално 70% наставног плана и програма чини заједничко наставно језгро из општих предмета и план и програм стручних предмета, а максимално 30% плана осмишљавају саме школе уз сагласност надлежних образовних власти.

Ова одредба поставља ограничење у погледу обима наставног плана и програма који се развија у школама (максимално 30%) и одређује процедуру његовог развоја. Такође, наглашава његову оријентацију према потребама локалног тржишта рада.

Тржиште рада

Стручни активи који ће се формирати у школама уважаваће захтјеве тржишта рада и настојати развити усмјереност ка породицама занимања умјесто за једно занимање и на описани начин учествовати у припреми приједлога за ревизију наставних планова и програма.

Организација школа омогућава сарадњу више актера у оквиру свакодневних активности, управних и других тијела школе као што су савјетодавно вијеће, трипартитно вијеће, школски одбори, савјет родитеља, савјет ученика, односно омогућава интерну евалуацију свих актера у вези са праћењем потреба тржишта рада и потребом за образовањем одговарајућих професија.

Успостављање јединственог регистра диплома

Надлежне образовне власти обавезне су да успоставе и јединствену регистрацију диплома и сертификата и у вези с тим да донесу одговарајуће подзаконске акте.

Унапређење управљања у школама

Управљање школом регулисано је у складу са Оквирним законом о основном и средњем образовању у Босни и Херцеговини. Осим школских одбора, школом управља директор школе, а у оквиру школе формирају се и савјет ученика и савјет родитеља.

Увођењем обавезе формирања нових тијела, модернизује се и реформише приступ организацији, раду и управљању у школама, а посебно омогућава повећан утицај родитеља и ученика на рад школе.

Школски одбори формирају се из реда запослених у школи, оснивача школе, родитеља, локалне заједнице и представника тржишта рада.

Обављање ове дужности је добровољно и бесплатно. Важно је напоменути да одбори морају одражавати и националну структуру ученика и родитеља.

Директора школе именује школски одбор, у складу са правилима и статутом школе и одговарајућим законом који доносе надлежне образовне власти.

Савјетодавно вијеће је орган који се формира од представника локалног тржишта рада. Активно учешће друштвених партнера је централни елемент образовног система. На такав начин обезбјеђује се да наставни план и програм одговара захтјевима тржишта рада.

Унапређење система финансирања и самофинансирања

Одговорност оснивача школе у смислу обезбјеђивања особља и материјалне основе за функционисање школе је основни задатак, како би стручне школе обезбиједиле висококвалитетно образовање.

Овим чланом наглашава се да би комерцијалне активности требало да буду усклађене са основним задатком школе. Школе би морале имати право да зарађени новац употребе за своје потребе. Школа, с једне стране, има слободу да користи особље и опрему у ове сврхе, а, с друге стране, мора наплаћивати ове услуге.

Школе ће имати право да располажу оствареним средствима. Без оваквог ограниченог самоодређења биће јако тешко управи школе да извршава своје задатке на одговарајући начин.

Под одређеним условима средње стручне школе организују и стручну обуку одраслих. Ова аутономија подразумијева могућност пружања услуга школе локалном тржишту рада у виду обуке одраслих, програма осмишљених за специфичне потребе предузећа и обуке незапослених.

Да би се спријечило да школе врше финансијски притисак на родитеље и друга лица, наводи се да је партиципација добровољна и да ничим није условљена.

Могућност експерименталне наставе

Школе уз неопходно одобрење надлежног министарства образовања могу да тестирају нове педагошке и друге идеје ради побољшања квалитета средњег стручног образовања и обуке.

V– ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА

Како би се у цјелини спровео овај Закон потребно је у буџету институција БиХ за 2008. годину обезбједити средства за рад Агенције за предшколско, основно и средње образовање, која се оснива Законом о Агенцији за предшколско,

основно и средње образовање („Службени гласник БиХ“ бр.88/07), а што је предвиђено чланом 14. Закона. Почетак рада Агенције је планиран за 01.06.2008. године, што значи да смо пројекцију потребних средстава за њен рад базирали на периоду од седам мјесеци.

Планирано је да Агенција старта са 17 запосленика (директор, два замјеника директора, 12 државних службеника и 2 намјештеника), рачунајући и два дислоцирана одјељења Агенције. Средства за бруто плате запослених би износила 279.400,00 КМ (обрачун на основу постојећих коефицијената увећан за 35% колико би у просјеку износило повећање бруто плата у случају усвајања Нацрта закона о платама у институцијама БиХ). Напомињемо да је према члану 16. истиоменог закона регулисано да ће се „престанак рада, преузимање архиве, опреме и запослених Агенције за стандарде и оцјењивање у образовању за Федерацију БиХ и Републику Српску“ регулисати споразумом између Савјета министара и двије ентитетске владе. У овој постојећој агенцији је запослено 13 радника.

Накнаде запослених се планирају у износу од 82.300,00 КМ, а садрже средства за топли оброк, регрес и издатке за рад Одбора Агенције.

Материјални трошкови Агенције – у случају потребе за закупом простора у сједишту Агенције и њена два одјељења - би износили 310.500,00 КМ .Осим закупа, којег процјењујемо на 150.000,00 КМ, ту су урачунати путни трошкови, издаци за телефонске и поштанске услуге, издаци за енергију и комуналне услуге, набавка материјала, трошкови превоза и горива, итд.Ови трошкови су планирани пропорционално истим трошковима Министарства цивилних послова у 2007. години. Без закупа –материјални трошкови би износили 160.500,00 КМ.

Планирамо и капиталне издатке за Агенцију у износу од 60.000,00 КМ за набавку РС сетова за сваког запосленог (с обзиром да су персонални рачунари који су у употреби у садашњој међуентитетској агенцији већ дотрајали), телефакса, копир апарата и телефонских апарата, као и набавку намјештаја за подручна одјељења, док се остала опрема и намјештај постојеће агенције може пренијети на новоформирану.

За седам мјесеци рада Агенције у 2008. години би било укупно потребно 732.200,00 КМ-рачунајући и средства за закуп просторија, или 582.200,00 КМ уколико се не плаћа закуп просторија.

VI – ОПИС КОНСУЛТАЦИЈА ВОЂЕНИХ У ПРОЦЕСУ ИЗРАДЕ ПРОПИСА

Напомене о условима и разлозима за израду Закона

Процес модернизације стручног образовања и обуке у Босни и Херцеговини, укључујући и припремање стратегије, почео је 1998. године. Стратегија развоја представљена је у два документа под називом **Зелени папир и Бијели папир**, а припремила их је група кључних актера из цијеле БиХ.

Текућа модернизација стручног образовања и обуке је заснована на специфичностима културне и образовне традиције у БиХ, са посебним освртом

на тенденције стручног образовања у земљама чланицама Европске уније и другим земљама у транзицији.

Оквирни закон за стручно образовање и обуку у Босни и Херцеговини треба да подржи модернизацију стручног образовања и обуке која је већ увелико у току. У контексту стручног образовања и обуке, јасно је да су развој и кретања тржишта рада и привреде тако брзи да оно мора омогућити сталне промјене и прилагођавања у складу са потребама тржишта рада било на локалном или на децентрализованом нивоу, али у исто вријеме омогућити и узајамно признавање квалификација.

Припрема закона

У оквиру пројекта ЕУ ВЕТ програма I (2002 – 2004) дјеловала је група од 23 кључна актера који су представљали институције образовања, тржишта рада и остале релевантне партнере за стручно образовање и обуку. Већина њих је већ раније прошла многе обуке и ишла у студијске посјете на којима су се упознавали са различитим моделима стручног образовања и обуке у Европи.

Унутар те групе формирана је и радна група за легислативу, предвођена проф. Херманом Авенариусом, која је радила и припремала Нацрт закона за стручно образовање и обуку пуне двије године (Херман Авенариус је професор права у Њемачкој и признати стручњак који је учествовао у припреми закона за стручно образовање и обуку у многим европским земљама).

Чланови групе су прикупљали информације из различитих извора и имали редовне консултације са својим институцијама и свим осталим релевантним факторима везаним за стручно образовање.

Нацрт закона рађен је у фазама и неколико радних верзија закона достављано је свим надлежним министарствима образовања у БиХ, као и међународним организацијама (ОЕБС, Свјетска банка, Савјет Европе и др.) на увид и коментаре.

Након пријема и разматрања свих коментара те усаглашавања између представника Министарства цивилних послова БиХ, Делегације Европске комисије и ЕУ ВЕТ програма, закључено је да се ова верзија закона може предложити за усвајање на државном нивоу и дати у парламентарну процедуру.

И поред тога, на 94. сједници Савјета министара, одржаној 06.10.2005. године, на којој је разматран Нацрт закона, одгођено је изјашњавање о њему, са налогом Министарству цивилних послова БиХ да „добави мишљења надлежних ентитетских министарстава“.

На сједници Конференције министара образовања у БиХ, одржаној 11. 04. 2006. године, министри образовања у БиХ једногласно су закључили да се предметни закон пусти у процедуру усвајања, а послије Конференције су министри прослиједили и своје писане сагласности.

VII – ПЕРИОД ПРЕИСПИТИВАЊА

Преиспитивање овог закона потребно је обавити четири године након његовог усвајања.

С обзиром да је процес модернизације и реформе образовања у Босни и Херцеговини континуисан процес, потребно је преиспитивање обавити у временском интервалу који омогућава олакшану ревизију и измјену стандарда који се утврде овим законом. Период од четири године је прихватљив рок, а обавеза извјештавања о имплементацији овог закона је у надлежности Министарства цивилних послова БиХ.